

CD KLASSIEK Fleurige vioolsonates Franz Benda



De broers Frantisek en Jiri Antonin Benda kwamen uit Bohemen en vestigden zich in Duitsland na hun studietijd bij de Praagse benedictijnen en jezuïeten. Franz/Frantisek Benda (1709-1786) werd zo een dubbelzijdige toondichter. Hij combineerde de zwierigheid van de Bohemer met het strenge maatpak van de Pruis. Want het was aan het hof van Pruisen dat hij een puike carrière uitbouwde. De oudste Benda schopte het namelijk tot *Konzertmeister* van Frederik II en die kende evenveel van muziek als van oorlogvoeren.

De stijl van Frantisek Benda blijkt in zijn vioolsonaten duidelijk getekend door de overgang van de late barok naar de vroege klassiek, waar zijn broer Jiri Antonin al meer in thuis hoort. Het is echter niet juist om Franz/Frantisek te bestempelen als een overgangsfiguur. Daarvoor schrijft deze componist veel te knap, is zijn stielkennis te groot en heeft zijn muziek veel meer inhoud dan loutere virtuositeit. Frantisek Benda steekt gunstig af tegen

de doorsneemuzeikproductie uit de pruikentijd.

We moeten bedenken dat deze laatste generatie musici van het Ancien Régime mee moest met wat haar broodheren van haar verlangden. En dat was nu net het probleem. Zeker aan het Franse hof was realiteitszin ver zoek.

Het hofleven was een ivoren toren waar men louter met zichzelf bezig was en de kreten om brood van de mensen buiten niet meer hoorde. Van de kunstenaars werd gevraagd dat ze die flauwiteiten kunstig zouden opfleuren.

Benda's vioolcomposities doen daar niet aan mee. Ze klinken weliswaar virtuoos, en zijn dat ook, maar worden nooit bombastisch. Zijn vioolspel was vermaard en als componist schitterde hij door zijn aanpak van de trage delen als een *adagio*. Daar liet hij de viool naar hartenlust zingen en versierde de melodieën rijkelijk. Alles bij elkaar beschouwd was Benda veel meer een brugfiguur. Hij verbond het verleden met een nog onbestaande toekomst. Hij was ook een deugdzaam mens, waarbij 'deugdzaam' of 'deugdelijk' de letterlijke vertaling is van 'virtuoos' (*virtus*, deugd). (JC)

Franz Benda, *Violin sonates. Ornamented Versions From a Berlin Manuscript*, door Leila Schayegh (viool) Vaclav Luks (klavecimbel en pianoforte) en Felix Knecht (cello). Productie: Schola Cantorum Basiliensis. Glossa (distributie harmonia mundi), GCD 922507, 22,50 euro.

CD HEDENDAAGS Onvervalst religieus Arvo Pärt



De Estse componist Arvo Pärt verwierf in goed dertig jaar enorme bekendheid. Veel van zijn composities spreken de hedendaagse mens sterk aan omdat ze klank geven aan verstilling. Overduidelijk wordt dit op de nieuwe cd met een bundeling van Pärts karakteristieke religieuze muziek voor kamerkoor a capella, hier en daar gelardeerd met een streepje instrumentaal.

Het *Veni Creator* bijvoorbeeld is niet ouder dan 2006 en Wie der Hirsch schreef componeerde Pärt het jaar daarop. Uit de vroegere werken koos Hillier het beklijvende *Stabat Mater* (1985) waarmee Pärt zich resoluut in continuïteit toonde met de grote polyfonisten uit het verleden en de dialoog met moderneren niet schuwde.

Dirigent Paul Hillier kent Pärt goed en zijn vertolkingen gelden als de toetssteen voor de uitvoeringspraktijk van diens composities. Hillier is evengoed thuis in het oude muziekrepertoire als in de verkenning van de nieuwste muziek.

Pärts muziek is in de ware zin van het woord religieus. Hij brengt je zonder dwang tot bedachtzaam luisteren en deelt je het gevoel mee dat je in een traditie staat die al eeuwen meegaat en in tegenstelling tot alle modieuze gekwek de toekomst heeft.

De kaft van deze unieke cd vertelt het eigenlijk visueel. Een kale kamer, badend in zacht halfduister, met een opengeschoven deur in de hoek die opent op, ja wat eigenlijk? En een hoog raam dat op de vloer een heldere zonlevlek nalaat. Een kamer die een cel zou kunnen zijn en een oord van treurnis, maar waarin door iets onverwachts, van buitenaf, het licht getransformeerd wordt tot een kleine wereld van hoop en warmte. (JC)

Arvo Pärt, *Creator Spiritus*, door Theatre of Voices, Ars Nova Kopenhagen en het NYD Quartet met Christopher Bowers-Broadbent, (orgel) onder de leiding van Paul Hillier, 1 SACD, Harmonia mundi USA, HMU 807553, 22,50 euro.

ROMAN De echte Lili en Marleen Walter Van de Velde



Honderddertig afleveringen werden er gemaakt van de televisieserie *Lili en Marleen*, die van 1994 tot 1999 en van 2003 tot 2010 te zien was in Vlaanderen. Heel veel mensen volgden het wel en wee van Lisa en Marleen, Rik, Nieke en de andere bewoners van café De Lichttoren.

Weinigen weten echter dat de figuren, zeker degenen die al in het eerste seizoen opdoken, niet zijn ontsproten uit de fantasie van scenarist en regisseur Walter Van de Velde.

Midden jaren 1980 verwerkte Van de Velde het verhaal van Lili en Marleen al in een theaterstuk. Hij vond inspiratie in zijn eigen familiegeschiedenis: tot in de jaren 1960 baatten zijn grootouders café De Lichttoren uit, midden in het Antwerpse Schipperskwartier.

De Lichttoren is ook de titel van het boek waarin Van de Velde opnieuw het verhaal van zijn grootouders en hun omgeving vertelt. Het is een roman, maar Van de Velde blijft wel dicht bij de feiten dan met de tv-serie. Niet de volkse en komische anekdotes, maar de problemen en de gevoelens van de hoofdpersonages komen hier op de voorgrond.

Van de Velde beperkt zijn verhaal tot de oorlogsjaren, van mei 1939 tot september 1945. Hij bekijkt de feiten vanuit het standpunt van Marleen, een verre nicht van zijn grootmoeder Lisa, de bazin van De Lichttoren. Haar ouders kwamen om toen het gezin in Frankrijk op de vlucht was en ze vond onderdak in het café. Marleen is getekend door de gruwel van de oorlog, maar vindt geleidelijk haar draai. In de tweede helft

van het boek staat dan ook meer haar onschuldige verliefdheid op Pierre, Lisa's zoon, centraal.

Dat Van de Velde veel voor de televisie schreef én dit verhaal door en door kent, voel je in dit boek. De personages zijn veeleer karikaturaal, het gelukkige einde onvermijdelijk, maar de auteur weet toch te blijven boeien tot de laatste bladzijde. (JVH)

Walter Van de Velde, *De Lichttoren. Het ware verhaal van Lili en Marleen*, Linkeroever Uitgevers, Antwerpen, 2012, 209 blz., 19,95 euro, ISBN 978 90 572 0455 5.

BOEK SPIRITUALITEIT Ruimte om te sterven Carlo Leget



Reeds in 2003 pleitte de Nederlandse ethicus Carlo Leget in het boek *Ruimte om te sterven* voor

een stervenskunst als onderdeel van onze spiritualiteit. Negen jaar later brengt hij een volledig herwerkte versie uit van dit boek, omdat het debat over het sterven nog al te vaak wordt verengd tot actieve levensbeëindiging.

Leget gaat ervan uit dat op en rond het sterfbed heel wat werk moet worden verzet. De mens en zijn omgeving worden uitgedaagd dat bewust te doen. Leget reikt daarvoor instrumenten aan, maar het boeiendst zijn natuurlijk de ervaringen die hij sprokkelde uit de praktijk met stervenden in verpleeghuizen. Het christelijke geloofsverhaal (en hoe ermee omgaan in de context van het sterven) is heel nadrukkelijk aanwezig.

Enigszins tot zijn verwondering ontdekt Leget in de middeleeuwse

ars moriendi (Latijn voor 'kunst van het sterven') een beproefd instrument uit onze cultuur. Dat oude model wil hij actualiseren. (EDS)

Carlo Leget, *Ruimte om te sterven. Een weg voor zieken, naasten en zorgverleners*, Lannoo, Tielt, 2012, 208 blz., 17,99 euro, ISBN 978 94 0140 217 0.

BOEK ACTUALITEIT De overvraagde generatie Hugo De Ridder



Hugo De Ridder is een van onze grootste journalistieke schrijvers. Zijn lezenswaardige werken over het leven in de Weststraat uit de jaren 1980 en 1990 zijn pareltjes. Aan de vooravond van zijn tachtigste verjaardag wilde de uitgever de beste stukken van De Ridder verzamelen.

Dat deed deze éminence grise niet zomaar. Hij schrijft eerst een uitvoerige brief aan de generatie van zijn klein- en achterkleinkinderen. Daarop volgt een bloemlezing van teksten van de voorbije dertig jaar. Het gaat echter om meer dan mooi geschreven stukken. Het is ook een confronterende selectie van teksten die

vaak voorspellend bleken. Over de politieke zeden en gewoonten, de evolutie van de media, het begrip staat en zeker en vast de problematiek van vergrijzing en euthanasie, thema's die De Ridder al meer dan twintig jaar bezighouden. Europees president Herman Van Rompuy schreef het voorwoord.

Pas in het laatste hoofdstuk vertelt De Ridder over zichzelf, zijn religieuze opvattingen, zijn groei in de journalistiek en zijn contacten met belangrijke figuren. Ook dat is hoogst lezenswaardig.

Het echte nieuwe aan dit boek is echter de brief aan zijn kleinkinderen. Centraal thema is opnieuw de vergrijzing van de bevolking, maar ook de vaststelling dat er te veel wordt gevraagd van de huidige generatie. „Door onze roekeloze schuldopbouw en snelle vergrijzing dreigt de generatie van twintigers en dertigers het kind van de rekening te worden”, waarschuwt opa De Ridder.

Het is evenwel niet pessimistisch van toon: „De vijftig jaar die nog voor jullie liggen, worden hoe dan ook boeiender dan de mijne geweest zijn. Gaan jullie het verstandiger aanpakken, meer toekomstgericht? Zuiniger dan de consumptiegeneratie, maar met meer levenskwaliteit? Je weet wel,

gras groeit beter na maaien, heide na brand.”

Hugo De Ridder bekent in de brief ook dat hij van plan was een boek te maken over de huidige politieke situatie, *Het uitgeleefde land*. Hij vond het verhaal echter te pessimistisch van toon en gooide naar verluidt het manuscript weg. Jammer. (EDS)

Hugo De Ridder, *Brief aan mijn kleinkinderen. De overvraagde generatie*, Lannoo, Tielt, 2012, 262 blz., 19,99 euro, ISBN 978 94 0140 308 5.